

Asia: VN/2401/2026

Ehdotus kansallisiksi mediakasvatuslinjauksiksi

1. Johdanto

Mahdolliset kommentit ja huomiot johdannosta:

-

2. Mediakasvatuksen nykytila

Mahdolliset kommentit ja huomiot mediakasvatuksen nykytilasta:

-

3. Visio

Mahdolliset kommentit ja huomiot visiosta:

-

4. Tavoitteet

Mahdolliset kommentit ja huomiot tavoitteista:

-

5. Toimenpiteet

Mahdolliset kommentit ja huomiot toimenpiteistä:

-

6. Toimeenpano ja seuranta

Mahdolliset kommentit ja huomiot toimeenpanosta ja seurannasta:

-

7. Liitteet

Mahdolliset kommentit ja huomiot liitteistä:

-

8. Yleiset kommentit linjausluonnoksesta

Yleiset kommentit kokonaisuudesta:

Vanhusasiavaltuutettu on itsenäinen ja riippumaton viranomainen, jonka lakisääteisenä tehtävänä on edistää ikääntyneiden ihmisten asemaa ja heidän oikeuksiensa toteutumista. Vanhusasiavaltuutettu seuraa lainsäädännön kehittämistä ja toimeenpanoa sekä yhteiskunnallista päätöksentekoa ja arvioi niiden vaikutuksia ikääntyneisiin. Vanhusasiavaltuutettu tarkastelee ehdotusta kansallisiksi mediakasvatuslinjauksiksi iäkkäiden ihmisten näkökulmasta.

Suomessa on Tilastokeskuksen mukaan yli 1,3 miljoonaa yli 65-vuotiasta. Heistä 75 vuotta täyttäneitä on noin 670 000 ja yli 90-vuotiaita yli 60 000. Iäkkäiden ihmisten osuus väestöstä on suuri ja kasvaa edelleen.

Kun yli viidennes väestöstä on vanhuuseläkeikäisiä, on erittäin tärkeää, sekä heidän itsensä että koko yhteiskunnan turvallisuuden kannalta, että heillä on mahdollisuus oppia kriittisiä medialukutaitoja. On hyvä, että linjauksissa mainitaan digitaalinen osaaminen medialukutaitojen yhdeksi perusedellytykseksi.

Iäkkäiden mahdollisuuksia hankkia hyvät digitaidot ja ylläpitää niitä on tarkasteltava koko yhteiskunnan sisäistä turvallisuutta edistävänä asiana sekä keinona tukea aktiivista kansalaisuutta. Mediakasvatuslinjausten toimenpiteissä tulisi näkyä selkeämmin ikääntyneiden ihmisten samoin kuin muiden työelämän ulkopuolella olevien medialukutaitojen ja digitaalisen osaamisen vahvistaminen sekä tarve kehittää näitä tukevia rakenteita.

THL:n TerveSuomi -väestötutkimuksen (Vehko ym. 2025) tulosten perusteella voi arvioida, että yli 65-vuotiaissa on 500 000–600 000 kansalaista, joilta digitaidot joko puuttuvat tai ne eivät riitä itsenäiseen asiointiin. Korkeasti koulutetut iäkkäät hallitsevat melko laajasti digitaitoja, kun sen sijaan ne puuttuvat noin puolelta perusasteen koulutuksen saaneista yli 75-vuotiaista (julkaisemattomat tiedot saatu sähköpostitse THL:n tutkimusryhmältä).

Kaikkiaan jopa 93 prosenttia 75 vuotta täyttäneistä kertoo kokeneensa esteitä ja huolia digitaalisten palveluiden käytössä (Sotkanet 2024).

Vastuuta iäkkäiden perusdigitaalisten opettamisesta ja tuesta niiden ylläpitämiseen ei ole osoitettu suoraan millekään viranomaistaholle. Järjestöt ovat kantaneet digitaalisten toteuttamisesta merkittävän vastuun opastajina toimivien koulutettujen vapaaehtoisten voimin. Järjestöt tulisi tunnistaa toimijoina mediakasvatusta toteuttavina toimijoina erityisesti iäkkäiden osalta.

Digituen tarjoaminen iäkkäille tulisi ymmärtää julkisen talouden kannalta kannattavana investointina ja osoittaa sille vastuutaho kunnista.

Ehdotuksen toimenpiteissä inklusiivista mediakasvatusta koskevassa kohdassa (s.13) olisi hyvä mainita myös eri ikäisten ikääntyneiden ihmisten huomioon ottaminen. Suomi pitkäikäistyy, mikä tarkoittaa, että kaikista iäkkäimpien määrä kasvaa, kun iäkkäät ihmiset elävät yhä pidempään. Inklusiivisessa mediakasvatuksessa tulisi kiinnittää erityistä huomiota eri ikäisiin, eri taustoista tuleviin sekä erilaisilla kyvyillä ja taidoilla toimiviin ikääntyneisiin.

Medialukutaito on iäkkäille keskeinen taito, jonka merkitys korostuu digitalisoituneessa yhteiskunnassa. Iäkkäät ihmiset itse ja heidän parissaan työskentelevät arvioivat iäkkäiden medialukutaidoissa olevan paljon puutteita, kuten kyky erottaa oikea tieto valheellisesta. Samaan aikaan taloudellinen kaltoinkohtelu ja digihuijaukset ovat yleisiä.

Ehdotuksen mukaan toimenpiteissä (s.14) ”Välitetään tietoa kaikille kansalaisille heidän oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan käyttäen digitaalista mediaa turvallisesti ja reilusti nopeasti kehittyvässä mediaympäristössä. Selvitetään eri-ikäisten mediankäyttöä ja toimintaa sekä miten heidän oikeuksiaan ja turvallisuuttaan onnistutaan parantamaan lainsäädännön avulla.”

Vanhusasiavaltuutettu pitää tärkeänä selvityksen tekemistä. Erittäin tärkeää on aidosti kuulla ikääntyneiden ihmisten eri ryhmiä. Selvitys tulisi myös toteuttaa monikanavaisesti, pelkkä nettipohjainen kuuleminen ei tavoita kaikkia.

Mediakasvatukseen liittyvän tiedon välittämisessä olisi otettava huomioon myös ne iäkkäät ihmiset, jotka eivät käytä digitaalisen median kanavia. Mediakasvatukseen oltava saavutettavaa myös niille iäkkäille, joilla ei ole digitaitoja eikä digitaalisia laitteita. Perinteiset mediat, kuten tv ja radio ovat tärkeässä roolissa.

Ilman digitaitoja ja -laitteita olevien mahdollisuudet saada tietoa, toimia yhteiskunnassa ja hoitaa itse omia asioitaan ovat heikentyneet entisestään. Tämä syrjäyttää osan ihmisistä omista ja yhteisistä asioista, jos heillä ei ole tukenaan luotettavaa digitaitoista henkilöä. Kehitys koskee erityisesti kaikkein iäkkäimpiä. Tästä syystä sitä voidaan kutsua jo vuosikymmenten ajan kestäneeksi päätöksenteon tuottamaksi rakenteelliseksi ikäsyrjinnäksi.

Elinikäisen medialukutaitojen oppimisen mahdollisuudet tarvitaan kaikkien iäkkäiden ulottuville.

Linjauksen toimenpiteessä ”Elinikäisellä oppimisella vahvistetaan medialukutaitoa” tulisi näkyä omana mainintanaan tarve vahvistaa rakenteita ikääntyneiden ihmisten digitaaliselle osaamiselle ja miten sen tulisi olla osa elinikäisen oppimisen tavoitteita. Iäkkäille ihmisille keskeinen elinikäisen oppimisen avaintaito on digitaalinen osaaminen ja siihen tarvitaan enemmän tukea kuin tällä hetkellä on saatavilla.

9. Muita mahdollisia terveisiä valmistelijoille

Muita mahdollisia terveisiä:

-

Virkola Elisa
Vanhusasiavaltuutettu